מחמדי התורה

לע"נ זקיני מו"ר
כ"ק מרן
האדמו"ר מערלוי
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל **האמרי סופר**
עלה בסערה השמימה
י"ב לחודש
אדר א' תשע"ו
זכותו יגן עלינו
ועל כל ישראל

לע"נ אאמו"ר
הגה"צ רבי
חיים יעקב מנחם
שווורץ זצ"ל
דומ"צ ק"ק צאנז
בעל **"ויחי יעקב"**
נלב"ע
ליל שבת קודש
פרשת וישלח
ט"ז כסליו תשפ"ג

חמדת ההלכה

בגד מיוחד ובגד נקי לתפלה והמסתעף

בתוה"ק בפרשתינו (לה- ב) ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו אלוהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם.

ובאבן עזרא (ד"ה והחליפו שמלותיכם) כתב וז"ל, "מהמקום הזה נלמוד שחייב כל ישראל כאשר ילך להתפלל למקום קבוע להיות גופו נקי ומלבושיו נקיים".

מקור בחז"ל להא דבתפלה בעינן מלבוש נקי

והנראה, דמקור דברי האבן עזרא בדין חיוב מלבוש נקי, הוא מדברי הגמרא (שבת קיד.), דאיתא התם, א"ר אחא בר אבא אמר רבי יוחנן מניין לשינוי בגדים מן התורה, (וברש"י שהוא דרך כבוד למקום), שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, ותנא דבי רבי ישמעאל לימדך תורה דרך ארץ בגדים שבישל בהם קדירה לרבו, אל ימזוג בהן כוס לרבו.

הרי מכאן להדיא, דכי היכי דמצינו התם שצריך להסיר את בגדיו הנאים של העבודה של ניסוך והקטרה, ומכל מקום צריך להחליף בבגדים אחרים כשהוציא את הדשן שהוא עבודה פחותה מההקטרה, כל שכן האדם שבא להתפלל צריך שיהיה עליו בגדים נאים, מבגדי עבודתו שהיו לו עד עתה.

מהתם נמי המקור לאלו שיש להם בגד מיוחד לתפלה

והנה מדברי הגמרא משמע, דאפילו אם נשארו בנקיותם מכל מקום אינו מן הראוי שבאותו בגד שעשה בו עבודה חשובה כגון הקטרה וניסוך, ישתמש באותם הבגדים גם להוצאת תרומת הדשן שהוא עבודה פחותה מזה, וכדברי רש"י, **ואולי מכאן נהגו למעשה,** שיש להם בגד מיוחד לתפלה, וכמבואר (סי' צ"ח ס"ד), דראוי לו להאדם שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה, ולאו דווקא מחמת נקיות, רק כדברי חז"ל הנ"ל למקור שינוי הבגדים, והתם אפילו שהם נקיים היה מחליף (ושוב הראוני דראייה זאת כתב הגר"א בשו"ע שם וברוך שכוונתי).

ויש להרחיב בזה, אם יש לו בגד כזה שהוא מיוחד לתפלה, אם גם בזה איכא להאי דינא שכתבהו הפוסקים גבי קיטל שאסור ליכנס בזה לביה"כ דבגד מיוחד לפלה היא, או ד' דברים, דדוקא בגד מיוחד לאו הכוונה מיוחד לתפלה במה שמייחדו לתפלה, וצ"ע מה הגדר זה.

ישיבה חלאט אם נקרא בגד חשוב

והאריכו הרבה מפוסקי זמננו, למאי דפסקינן (שו"ע סי' צ"א ס"ה), דבגד התפלה צריך שיהא בגד נקי וחשוב כפי שהיה לובש בפני אנשים חשובים, יש להסתפק, האם יש להתפלל בישיבה חלאט, דמצד אחד להבחורים שהולכים עם זה משך כל היום, הרי הם הולכים עם זה גם ברחוב העיר, הרי זה כבגד ממש שהולכים בזה גם במקום חשוב, אולם מצד שני גם הבחורים כשהולכים למקומות חשובים יותר הרי גם הם אינם משתמשים, יעו' **בשו"ת משנת יוסף** (ח"ד סי' ד'), שכתב להקל בזה, דכיון שיוצאים לרחוב בזה, הרי הוא כבר בגדר בגד חשוב, ויש להקל להתפלל בזה, אם הוא נקי ומסודר.

יש לחלק בין בחורים לחתנים ואברכים בזה

ואפשר, דהיינו דווקא בבחורים, כיון שדרכם כן הוא, להיותם משתמשים בזה תמידין כסדרן בהיכלי הישיבות ובין הסדרים, הרי הוא מלבושם ממש כל היום, אולם האברכים אפילו באם ישנם כאלו שמשתמשים בישיבה חלאט בלימודם, מכל מקום כמעט ולא בנמצא, או עכ"פ רובם אינם נוהגים ללכת עם החלאט כל היום, והרי דלגבם הרי הוא בגד שאינו חשוב, ומוטב שלא יתפללו האברכים בזה, דאפילו אם הוא נקי ומסודר, מכל מקום אינו בגד חשוב להם.

וכן עתה, שהדרך הוא בהרבה ישיבות שהבחורים החתנים, אינם הולכים במשך היום, בישיבה חלאט הרי ודאי דדינם בזה כמו האברכים, שמוטב להם שלא יתפללו אלא בבגד שהם הולכים משך כל היום.

בגד נקי מחמת נקיות האם די בבגד העליון

ויש להסתפק, במה שאמרו שיהיה בגדים נקיים, האם עובד מפעל וכדומה שעיקר מה שאינו נקי אצלו הוא בגדיו המכוסים במעילו, והיינו חולצתו ומכנסיו, והרי כשהוא מתפלל ושם עליו בגד העליון, אינו נראה דבר האם די בזה מחמת נקיות הבגדים, או דגם את בגדיו האלו צריך להסיר מחמת הנקיון, ואין זה דומה לדין צואה שצריך להקפיד, דהתם מדין מיאוס ואיסור של צואה משא"כ כאן .

ואולי דממקור הדברים הנ"ל, דמניין לשינוי בגדים, והתם הרי שינה כל הבגדים, איברא דהתם לאו מדין נקיות הוא וכנ"ל, דהתם רק מדין שינוי בגדים הוא, ואם כן אפשר מסברא דדי בכהאי

המשך בעמוד הבא

חמדת הדרוש

הא דרבי יצחק ענה ולא ר"ג ור"י

בתוה"ק בפרשתינו (לב- לב) ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו.

אמרו חז"ל (חולין צא: סנהדרין צה:), אמר ר' עקיבא שאלתי את רבן גמליאל ואת ר' יהושע באיטליז של אימאוס, כתיב ויזרח לו השמש, וכי לו לבד זרחה והא לכל העולם זרחה, אמר ר' יצחק שמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו, דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכתיב ויפגע במקום וכו'.

ויש לתמוה דהא שאלת רבי עקיבא היה לרבן גמליאל ולרבי יהושע, ואם כן מאי טעמא ענה רבי יצחק הלא לא שאלוהו כלל.

א'

שכחו התלמידים תירוצם של ר"ג ור"י והוא זכרה לכך הביאו בשמו

החיד"א (פתח עיניים חולין צא:) תירץ- דמי ששנה ברייתא זו שכח מה שתירצו רבן גמליאל ורבי יהושע, ולזה בא רבי יצחק ואמר להם, מסתמא כך היו תירוצם, וכיון שכוון לדעתם הביאו זאת בשמו, ואיה"נ שהם תירצו כן, אלא ששכחו התלמידים מה תירצו, ורבי יצחק זכר לכך הביאו זאת בשמו.

ב'

ברייתא הוא שהביאה רבי יצחק וזהו מה שענו רבן גמליאל ור"י מברייתא שהביא

עוד תירץ- דיש לומר דלאו דברי רבי יצחק הם, אלא ברייתא הוא באיזוהי מקום, והוא קבלה מרבותיו, ומייתי לה הש"ס הברייתא דקבל רבי יצחק מרבותיו, וממילא נבין שזו הייתה תשובת רבן גמליאל ורבי יהושע. (יעו"ש שכתב עוד כמה תירוצים)

ג'

רבי יצחק אמר מה תירצו רבן גמליאל ורבי יהושע

בבן יהוידע (חולין שם) תירץ- דודאי רבן גמליאל ורבי יהושע ענו לו שמש ששקעה בעבורו זרחה בעבורו, אולם רבי יצחק בא להרחיב כוונתם, אימתי באה והיכן הייתה, וכוונת התלמוד לומר שביאר רבי יצחק תשובת רבן גמליאל ורבי יהושע, ובכדי לקצר הביא רק דברי רבי יצחק שביאר כוונתם דרבן גמליאל ורבי יהושע.

ד'

רצה לרמז בזה דינא דאין שואלין לרב יותר מג' שאלות ואפילו בדבר אגדה

בהר צבי (להגר"פ פראנק) עה"ת **ביאר-** דהנה אחז"ל (במשנה כריתות טו.), דרבי עקיבא שאל את רבן גמליאל ורבי יהושע באיטליז של אימאום עוד ג' שאלות ולא נזכר האי דיעקב, ובזה ביאר על פי מה שכתב **בתוספתא** (סנהדרין פ"ז), וכך פסק **הרמב"ם** (פ"ד מהל' ת"ת ה"ז), דאין תלמיד שואל לרבו יותר מג' שאלות בפעם אחת, וחשב רבי עקיבא דדווקא בדבר הלכה, אולם בדבר אגדה שואלין ואפילו יותר מג' שאלות, לכן לא ענו לו רבן גמליאל ורבי יהושע, אלא רבי יצחק, להראות בזה דאף בדברי אגדה אין שואלין יותר מג' שאלות.

לתגובות והערות להרב שלמה שוורץ שליט"א | לדוא"ל S8439495@gmail.com | לכתובת רח' מחלקי המים 1, קטמון
לידי מערכת "מחמדי התורה" לתרומות והנצחות 054-8439495| כל המעונין להצטרף למנויים ישלח מייל לדוא"ל הנ"ל

הגליון הבא בעזהי"ת יו"ל בפרשת וישב הבעל"ט

המשך מעמוד קודם

גוונא שמלביש בגד העליון שהוא נקי ואפילו אם בגדיו האחרים אינם נקיים ממש, יכול להתפלל בזה, ועל כל פנים בשעת הדחק, יש לסמוך על זה, כנעלנ"ד.

ראייה מצואה בזכוכית דדי בכיסוי

ועוד אפשר, דכי היכי דפסקינן (סי' ע"ו ס"א) לגבי צואה שהוא בזכוכית ורואה אותה דאין בזה איסור, כיון דאינה מעלה ריח, והתורה אסרה רק צואה שרואה, אם כן כל שכן כאן שאין איסורו כצואה, רק נהגו כן משום נקיות, והרי אם אין רואין את הלכלוך כדהכי שמלביש בגד העליון על חולצתו ומכנסיו יש להקל.

ואין לחלק, בין דין קריאת שמע דאהא קאי האי דינא, לתפלה ושאר מצוות דהא כתבו הפוסקים (שם) בשם הרמב"ם דהאי דינא דצואה בזכוכית קאי בין אדין דקריאת שמע, וכן בתפלה ובכל דבר שבקדושה, וכן כתב **המשנה ברורה** (שם ס"ק ב'), וכן הסברא נוטה לומר דאם בקריאת שמע דדאורייתא הוא, מהני כיסוי מפני הריח, הרי תפלה דדרבנן ודאי מהני.

ועוד יש לומר, דמגוף קרא שאמר יעקב לבניו הסירו אלוהי הנכר וכו' והחליפו שמלותיכם, יש להביא דרק השמלות אמר להם להחליף ולא כל הבגדים, איברא דאולי בזמנם היו לובשים רק כך, ולא לבשו חוץ מהשמלות כלום ויש לעיין.

בגדים המיוחדים לעבודה אפילו נקי ויוצא עמה לרחוב עיר מוטב שלא יתפלל עמה

והאריכו עוד הפוסקים, בבגדי הרופאים שבבתי הרפואה הולכים הם בבגדים מיוחדים, האם יכולים להתפלל בבגדים אלו, כיון דבאלו הבגדים, הולכים הם אף במקומות חשובים, ואף בפגישתם עם אנשים חשובים, ואם כן הרי הם כבגדים ממש (יעו' בפסקי תשובות לידידינו הגאון צ. ש. רבינוביץ שליט"א שהאריך בזה).

והנראה לומר, דבכה"ג יש להחמיר יותר, דכיון דהם בגדי עבודה ממש, והרי הבגדים האלו מעידים על האדם מהו עבדתו, בזה ודאי אינו מן הראוי שבאותם הבגדים, שעובד בהם ואפילו נקיים ומסודרים היטב, ואפילו נוהג לצאת עמהם לרחובה של עיר, מכל מקום כיון דבגדי עבודה הם, אינו מן הראוי שבאותם הבגדים יתפלל, וכמו כן אלו העובדים במקומות שעל הבגדים שלהם חתום מקום עבודתם נמי בכלל זה, ולא עוד אלא אפילו אם התפילה מתקיימת במקום העבודה, נמי אולי מוטב שיסיר בגדים אלו וילביש בגדיו לתפלה.

תבנא לדינא

<u>מקור לבגד מיוחד לתפלה, ולבגד נקי</u>- מהא דאמרו (שבת קיד.), דהכהן שינה הבגד משאר העבודות להוצאת תרומת הדשן, **<u>להתפלל עם ישיבה חלאט</u>**- **בחורים** יכולים להתפלל דבגד הוא להם, **חתנים ואברכים**, מוטב שלא יתפללו בזה כיון דאין בגד הוא להם, **<u>בגד נקי אי דווקא בגד עליון או כל בגדיו</u>**- לכאורה מדין צואה בזכוכית שאפילו רואה די בשאינו מריח כ"ש כאן שהוא רק מדין נקיות דדי בבגד עליון, **<u>בגדי עבודה נקיים ומסודרים</u>**- מוטב שלא יתפלל בזה, דכיון דמעידים הם על עבודתו אינו ראוי שבאותן בגד יתפלל.

חמדת התורה

ביאור קרא ויקח מן הבא "בידו" מנחה

בתוה"ק בפרשתינו (ל- יג) וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשיו אחיו.

ויש לבאר, מהו מן הבא בידו, יעו' ברש"י.

א'

לא רצה ליהנות ממעשי ידיו ושלח זה לעשיו

בסידורו של שבת (ח"ב דרוש ח פ"א) **ביאר**- דהנה יעקב לקח לו מקל לבנה לח וזוז וערמון וכו', ובזה הרבה לו הרבה צאן ורחלים וכו' אף שהיה הדין עמו כי עביד אינש דינא לנפשיה במקום שאין יכול להציל באופן אחר, כדקיי"ל (שו"ע ח"מ סי' ד'), ולבן מחליף את משכרתו עשרת מונים עביד ליה דינא לנפשיה להציל את שלו מידו, אך לפי צדקתו של יעקב, כעון היה נחשב שלא סמך עצמו על ישועת ה', ולכך נתחרט בלבבו על מה שעשה דין לעצמו, עם שהיה הדין עמו ועל כן נתן דעתו לשלוח המנחה לעשו שלא יהנה מה שהושע ידו לו, וזה ויקח **מן הבא בידו** כלומר על שממון הזה בא בידו, מה שהושע ידו לו, מנחה לעשו אחיו ראוים אלו לשלחם לעשו ואל אהנה ממעשה ידי (וראה בזה עד **באגרא דכלה** בפרשתינו).

ב'

דוגמת שעיר המשתלח בגורל וזהו בידו

בפנים יפות (בפרשתינו) **ביאר**- 'קדמפני שזה המנחה היה דוגמת שעיר המשתלח, כמו שיבואר לקמן בפ' וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה וגו' (לג, טז - יז), וזה היה ע"פ גורל, אבל מפני זה לא ידע יעקב לברר החול מן הקודש לשלוח לעשו, לכך לקח אותם הבאים בידו מאליהם, בזה ידע שהם החלק שראוי לשלוח לעשיו.

ובליקוטי מהרי"ל ביאר- על פי שמביא האור החיים הק' ששלח לו תק"פ בהמות, גימטריא שעיר, היינו שעיר לעזאזל. והנה לכאורה איך ידע איזה מהבהמות ישלח לו, וצריך לומר דעשה על פי הגורל, כמו שעשה הכהן גדול. וזהו ויקח מן הבא בידו, עולה גימטריא שלו הגורל, ורצה לומר ששלח לו על פי הגורל מנחה לעשו אחי, (**וכ"כ ר' צדוק מלובלין**)

ג'

באותה שעה ששלח לעשיו בא לידו כל מה ששלח

עוד ביאר (פרשת וזאת הברכה) - דיתכן דרמז לנו קרא ויקח מן הבא בידו, היינו בשעה שלקח בא בידו תשלום העדר כמקדם, וזהו ה' רועי לא אחסר (תהלים כג, א) וכן בשבח א"י לא תחסר כל בה (ואתחנן ח, ט) שכל הוצאותיו אינם מחסרים מנכסיו כי הברכה משלמת הכל, וזהו שאמר יעקב לעשיו קח נא את ברכתי אשר הבאת לך וכי יש לי כל (לג, יא) פירוש, אף שלקח ממנו המנחה, לא נחסר ממנו העדר כי ברכת ה' היה, וז"ש קח נא את ברכתי פירוש שלא נחסר מעדרו כלום, כי יש לי כל העדר במלואו.

ד'

ירומז דעבדים אינם בידו לתתם לגוי

המשך חכמה ביאר- על פי **התוספתא** (ע"ז פ"ד- א) המוכר עבדו אינו רשאי למכרו לעובד כוכבים, שמא יצא לעבודה זרה, ובזה אין רשות לרבו עליו לעשותו גוי, וכ"ה (גיטין מד.), המוכר עבדו לגוי קונסין אותו, ולכן אמר שמכל אשר לו צאן ועבד, לא נתן לו העבדים, שעל זה אין רשות לו עליהם להפקיעם מיהדות וממצוות להיותם עובדי עבודת כוכבים, וזה שאמר "מן הבא בידו", ואין ידו אלא רשות, (כב"מ דף נ:), רק מה שברשותו.

ה'

רק החולין שבידו שלח

עוד ביאר- דרש"י פירש שעישר בהמותיו ולקח מן החולין, אולם בילקוט איתא, ששלח לו המעשר אף על פי שהוא קודש, שהחניף לרשע יעוין שם, ונראה דזה לשיטת ר"ע דס"ל דמעשר בהמה חוץ לארץ אינו קרב, וירעה עד שיסתאב, והא אמרו ר"פ מעשר בהמה דחיישינן לתקלה, לכן נתנן לעשו, אבל למד"א דאם באו תמימים יקריבו, הלא ראוים להקריבם למזבח, ולכן דריש כרש"י דמן הבא לידו, זה החולין, והמעשר הקריב במזבח כשבא לשכם ובנה שם מזבח.

ו'

העביר ידו על הבהמות וידע מה טרף וזה שלח לעשיו

בהר צבי עה"ת (להגרצ"פ פראנק) **ביאר**- עפ"י דברי **הדרכי משה** (יו"ד סי' לה בשם התשב"ץ), בשם **רבי יהודה החסיד**, שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג בהמה בעודה חיה, אם תשפיל לארץ תחת ידו, ודאי כשרה, ואם לאו טריפה, ונתתי בו סימן, לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה. ושפל רוח להחיות, ולפי זה י"ל, שזאת הכוונה במה שכתוב מן הבא בידו, שיעקב אבינו כששלח את הבהמות מנחה לעשו, העביר ידו עליהן, ואותן שהשפילו עצמן לארץ השאיר בשביל עצמו, ורק אותן שלא השפילו עצמן ובאו בקומתן הזקופה תחת ידו, אותן הטריפות שלח לעשיו.

בתולדות יעקב יוסף ביאר- דהנה בזוהר עה"פ והי' מחניך קדוש הם רמ"ח איבריו וכו', והנה יש ב' מחנות באדם שהם איבריו, א' שהם ברשותו של אדם, וב' שאינם ברשותו, וכמ"ש בטא"ח סי' א' אשר דהע"ה הוצרך להתפלל העבר עיני מראו' שוא וכו' יעו"ש, וזה נ"ל פי' הש"ס דשבת עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידינו ולא נפקד ממנו איש בעבירי', אמר להם א"כ קרבן למה, אמרו אם מידי עבירה יצא מידי הרהור לא יצאנו. וי"ל הא הרהורי עבירה קשה מעבירה, ואיך אמרו מידי עבירה לא יצאנו.

ולפי הנ"ל א"ש, שיש איברים שהם ברשותו של אדם, ויש שאינן ברשותו של אדם כגון הרא' והרהור וכיוצא, וז"ש עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה "אשר בידינו" דייקא, כי מלחמת היצה"ר באיברים אשר בידינו לא נפקד איש בעבירה, אבל במלחמת איברים שאינו בידינו לא יצאנו ידי חובתינו וצריך קרבן, וזה הכוונה ויקח מן הבא בידו מנחה לעשיו.

ז'

יבואר דאין לאדם לחשוב שמעשי ידיו הצליח רק הכל מאתו יתברך

אפשר לבאר- ע"ד מוסר, כי הנה בכן יבורך גבר יראה ה', דכל מה שעולה בידו יודע דהכל מאתו יתברך, ואין בידו מאומה, אולם כל זה בדברים גשמיים, אולם בדברים הרוחניים אדרבה הא אמו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וכמו כן מצינו לגבי התורה, כי בא רק ע"י יגיעה, ועל אף דבעינן סייעתא שמיא הוא דווקא לאוקמי גירסא (כמגילה ו:), ובתורה אדרבה כל הרוצה לבוא וליטול יבוא.

ובדך זה יתבאר דברי חז"ל (ב"ב י), אשרי מי שבא לכאן ותלמודו "בידו", בידו דווקא דבדבר רוחני תלוי בידי אדם, וזהו אשר רמז לן קרא ויקח מן הבא בידו מה שחשב אדם שהוא עשה, מנחה לעשיו, ולא מן השם הוא ליעשות כן בדרכי הליכות עולם. (**מחמדי התורה**)

נחמד ונעים

רעיונות נפלאים ומחודדים בפרשה

רמז לא שלא התקיימה ברכת הוי גביר

עם לבן גרתי- וברש"י לא נעשתי שר וחשוב אלא **גר** ומה שברכוני אביך הוה גביר לאחיך לא נתקיים בי, ויש לבאר מ"ט נקט דווקא ברכה זו, והנראה דהנה במילת גביר יש אותיות "גר" ואותיות "בי", ויחד הוא גביר, לכך כשרצה לומר לו שהוא גר ולא גביר אמר לו כך לא נעשיתי שר וחשוב אלא "גר" והיינו התקיים הברכה רק באותיות גר, ולא נתקיים "בי" דהיינו האותיות בי לא התקיימה, וע"כ לא נעשיתי גביר. **(ציצים ופרחים)**

רצה לעשותו שר ואז אין לו בחירה להרגו

ויאמר למצוא חן בעיני אדוני- יש לתמוה על יעקב שהכניע עצמו כל כך לעשיו הרשע, ולא בטח בהבטחתו ית', והנראה כי למאי דאמרו לב מלכים ושרים ביד ה', כי אדם בעלמא שהוא בעל בחירה יוכל להרוג חבירו אפילו שאינו בר מיתה, דאל"כ לא שייך בחירה, אולם שר או מלך הורג רק מי שהשי"ת רוצה שימות, וכפי שביארו בזה **אם עבדים משלו** בנו פורק אין מידם, והיינו כדי לא ליקח מהם הבחירה, אולם מלך ושר.

ובזה ג"כ ביארו מאחז"ל כל המיצר לישראל נעשה ראש, דאז אינו יכול להרע לישראל, ולכך יעקב שרצה שלא יוכל עשיו להרגו מבחירתו, לכך אמר לו אדוני, ובזה יהיה כשר, ולא יוכל להרגו אחרי הבטחת השי"ת **(גורל גדליהו)**

שלימות מבחינת האדם בכל הני ג' ענינים

ויבוא יעקב שלם- וברש"י מדברי חז"ל שלם בגופו בממונו בתורתו, יש לרמוז מוסר השכל דאפשר דהכונה שלם בגופו שתדיר נראה בעיניו כאלו שלם בגופו ולא יעצרנו הגשם וקור וחום ושום מיחוש לעבודת ה', שלם בממונו דהיה מחסרו לצדקה וגמילות חסדים וזהו שלמותו כמשז"ל מלח ממון חסר, ואחר דהני בי תרי גוף וממון שתים כהלכתן, אז יקרא שלם בתורתו דתורה ומצות בהדי הדדי הוא השלמות האמיתי **(חיד"א- פני דוד,** יעו"ש שכתב עוד ב' פירושים נפלאים).

חיפש את יעקב בעוון אבק

ויאבק איש עמו עד עלות השחר- ופירש"י שהעלו אבק עד כסא הכבוד היינו שהמלאך, שרו של עשיו, לא הי' יכול לתפוס יעקב על עבירות עצמן, רק על אבק עבירות, כגון אבק לשון הרע, אבקה של שביעית, אבק רבית. **(פנים יפות)**

ישנם מלאכים כל יום ויש שאומרים בפעם בשבוע

שלחני כי עלה השחר- וברש"י הביא דברי חז"ל (חולין צא:), ישראל אומרים שירה בכל שעה, ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום, ואמרי לה פעם א' בשבת, ואמרי לה פעם א' בחודש וכו', ויש לבאר דכוונת חז"ל הוא דיש מלאכים שאומרים שירה פעם א' ביום, ויש מלאכים שאומרים שירה פעם א' בשבת, ויש שאומרים פעם אחת בחודש וכן הלאה. ועל פי זה יבואר **ואמרי לה** קאי על המלאכים, שיש מלאכים שאומרים שירה פעם א' בתקופה כזאת, ויש שאומרים שירה בתקופה אחרת. **(ישמח משה)**

מרומז על ת"ב שלא אוכלים אז

על כן לא יאכלו בני ישראל גיד הנשה- הנה שס"ה גידיו של אדם, הם נגד שס"ה מצות לא תעשה, (יעו' מכות כ"א), וכן י"ל דכל גיד נגד יום א' בשנה, וגיד הנשה הוא נגד יום תשעה באב, ועל כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, ומשום כן גיד הנשה נוהג בשניהן, לפי שהבית נחרב בט' באב בראשון ובשניה. **(ש"ך עה"ת)**

בגלות שמו יעקוב עם ו'

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל -הנה הקב"ה אמר שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל (ל"ה י'), ואפשר דשרו של עשיו רצה למחוק לחלוטין את השם יעקב אך הקב"ה אמר שמך יעקב משום שיעקב ישראל בגי' קרע שטן, אמנם כאשר נספור אותיות אלה נמצא שיעקב ישראל, עולים למספר 723 כאשר קרע שטן עולה 729.

אלא שכבר כתב רש"י (בחוקותי כ"ו מ"ב) בחמשה מקומות נכתב יעקב מלא ואליהו חסר, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו, כאשר מדובר בכוחו של יעקב לקרב את גאולת ישראל מופיע יעקוב מלא, בימי הגלות צריכים אנו את כוחו של יעקב אבינו ובימים ההם יעקב הוא זה שקורע כוחו של שטן, כי יעקב מכל אבותינו הקדושים הוא זה שבמאבקו עם שרו של עשיו כבש את דרכו של כלל ישראל עד הגאולה העתידה והוא שכתב רש"י (ל"ג י"ד) "עד אשר אבא אל אדוני שעירה ואימתי אילך בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו (חת"ס)

ירומז דין עירוב חצירות דקונה מלקיטו ושכירו

ויקן את חלקת השדה אשר נטה אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה- ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, מה שתקנו חז"ל בעירובי חצרות לשכור גם משכירו ולקטו של הנכרי מרומז כאן בקרא, דבמדרש איתא ויחן את פני העיר נכנס, בע"ש עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום, הדא אמר ששמר יעקב את השבת יע"ש, והנה על פי דרכם י"ל דעשה עירובי חצירות, אך הרי היו שם נכרים, לכך קנה המקום מאת בני חמור אף שחמור היה אבי שכם ולא בניו היו אבי שכם וא"כ לא הוי שכם שלהם, מ"מ קנה מהם דלא גרע משכירו ולקיטו. **(חכמת התורה להגרש"ק)**

חמדת הפרשה

בכללא דאין למדין מקודם מתן תורה

מפרשיות אלו מצאנו הרבה דינים נלמדים, כגון **אין מערבין שמחה בשמחה,** למדים (תוס' מו"ק ח' בשם הירושלמי) מקרא דמלא שבוע זאת, **המבזבז אל יבזבז יותר מחומש,** ילפינן (כתובות נ) מעשר אעשרנו לך, **בני בנים הרי הם כבנים** ילפינן (יבמות סב:) הבנות בנותי, ויש לתמוה הא איתא **בירושלמי** (הובא בתוס' קידושין לח.) דאין למדין מקודם מתן תורה.

ביאור האחרונים דפלוגתת הבבלי והירושלמי הוא

ומפורסמים דברי האחרונים בזה, דלאו קושיא הוא כל הנ"ל, די"ל דפליגי הבבלי וירושלמי בדין זה, דהירושלמי סבר דאין למדין מקודם מ"ת, והבבלי סובר דלמדין מקודם מ"ת.

קושיית החת"ס דבירושלמי גופיה מצינו דיליף מקודם מ"ת

והקשה **בשו"ת חת"ס** (יו"ד סי' שמ"ו אות ח') ממה שכתבו התוס' (מו"ק-ח:) ד"ה לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, **משם הירושלמי** דילפינן לה מקרא דמלא שבוע זאת, הרי דירושלמי הביא מקרא הנ"ל וקשיא דהא לירושלמי אין למדין מקודם מתן תורה.

תי' החת"ס דשאני לקולא או לחומרא

וכתב לתרץ ולחלק, דהא דאין למדין מקודם מ"ת היינו דווקא לקולא, משא"כ לחומרא ילפינן, ואשר על כן הא דאין מערבין שמחה בשמחה דהוי חומרא ילפינן ואפי' מקודם מ"ת, ובזה ארווח לן כל הני קושיות דלעיל, ויובן ג"כ דברי התוס' (יבמות מח:) ד"ה אין, שכתבו דאסור לאדם לקיים עבד שלא מל עצמו, מדחזינן דהקב"ה צוה את אברהם למול את עבדיו, דאין הכי נמי דהוי מקודם מ"ת מכל מקום חומרא הוא וילפינן אפי' קודם מ"ת.

קושיא על דברי החת"ס מדברי המהרי"ץ חיות

והנה אחז"ל (יומא- כח:) צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי, והיינו דזריזים מקדימין למצוות, אמר רב יוסף אנן מאברהם ניקום ונגמר, **ופי' המהרי"ץ חיות** דקושיית הגמ' דהוי מקודם מתן תורה, והאיך נילף מאברהם דינא דזריזין, והנה הכא חומרא הוא ואפילו הכי מקשה דהוי מקודם מתן תורה, זאת ועוד דמכאן קשה למה שהבאתי לעיל לתרץ דחלקו הבבלי והירושלמי, והכא הבבלי הקשה דאין למדין, וכהנה רבות יש להקשות מכמה דוכתי בבבלי וכן להירושלמי שהוא להיפך מהנ"ל.

חידוש השבות יעקב דבדבר התליא בסברא למדין קודם מתן תורה

ואשר על כן, אחזה לי בזה לתרץ כל הני קושיות דלעיל בדרך אחר, על פי מה שכתב **בשו"ת שבות יעקב** (ח"א סי' כ"ו), וכן הוא בהגהות **מראה פנים על הירושלמי** (מו"ק פ"ק ה"ז) דהא דאין למדין מקודם מתן תורה, היינו דווקא בדבר דליכא טעמא במילתא, ויש לנו לומר דנתנה תורה ונתחדשה הלכה, אבל במילתא דתליא בסברא מה לי קודם מה לי אחר מתן תורה, הא סברא הוא וקיים לעד ובכהאי גוונא למדין מקודם מתן תורה .

לדברי השבות יעקב יתורץ קושיית השואל ומשיב

ובדבריו אלו, יש לתרץ קושיית **השואל ומשיב** (ח"ד סי' מה') מהא דאמרו חז"ל (ב"ב קעג:) אמר רב הונא מנין לערב דמשתעבד, דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו וכו', אלא אמר רב אשי בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה, ולכאו' קשה למאי בעי האי טעמא הא קרא אית לן, ולהנ"ל יובן היטב דאם יקשה היאך ילפינן מיהודה הא הוי קודם מתן תורה, לכך הוסיפו טעמא במילתא ובכהאי גוונא ילפינן מקודם מתן תורה.

יבואר היטב מה שכתבו התוס' טעם להא דאין מערבין שמחה בשמחה

ומה יומתק לחיך, לבאר על דרך זה, **דברי התוס'** (מו"ק ח:) בד"ה אין מערבין שמחה בשמחה, שכתבו וז"ל: **והירושלמי דריש** מדכתיב מלא שבוע זאת, **וטעם נראה קצת** דכמו שאין עושין מצוות חבילות חבילות דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה, וכן שמחה בשמחה, דלכאורה קשה מה רצו התוס' בהוספת הטעם, ולהנ"ל יובן שפיר דהא קשיא לן היאך הביאו התוס' בשם הירושלמי קרא דקודם מתן תורה, הא להירושלמי סבירא דאין למדין מקודם מתן תורה, וכקושיית החת"ס, ולכך הוסיפו התוס' טעם לדבריהם, דבכהאי גוונא ילפינן ואפי' מקודם מתן תורה.

שיטת הבית יצחק דהיכן שאינו מבטל מצוה למדין מקודם מתן תורה

ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קסד') הקשה ג"כ סתירת התוס', והוסיף עוד להקשות מכמה דוכתי יעו"ש, ותירץ דהא דאין למדין מקודם מתן תורה, היינו דווקא בכהאי גוונא שמבטל בזה מצווה, אבל אם אינו מבטל מצווה למדין מקודם מתן תורה יעו"ש, (ובעיקר חידושו של **השבות יעקב** יעו' **בשו"ת דברי יציב** חאו"ח קפט' אות ח' סי' רנח' אות ב' יו"ד סי' כב'- ו' סי' רלד').

טעם הדבר דעשה קודם הדיבור שאני ואין למדין הימנה

והנה **בחי' ברוך טעם** (דין עשה דוחה ל"ת פ"ג אות א)' הביא הסבר מ"ט עשה דקודם הדיבור שאני, משום דכל דין עשה דוחה ל"ת ילפינן (יבמות ד) מכלאים בציצית וכי היכי דכלאים בציצית הוי עשה דלאחר הדיבור כן כל עשה בעינן אחר הדיבור.

היכא שאינו דרך סיפור למדין מקודם מתן תורה

וראיתי **בשו"ת אפרקסתא דעניא** (ח"ג סי' רע"ט), שהביא בשם **הקהלת יעקב,** דכל האי דינא דאין למדין מקודם מתן תורה, לא נאמר, אלא היכא דהביאה התורה דרך סיפור ומעשה, ומשום הכי אמרינן דאין למדין הימנה, אולם כשאינו סיפור למדין אפילו מקודם מתן תורה, ויעויין שם שפלפל בזה באריכות הדברים, ובזה תי' דברי התוס' (קידושין יג.), יעו"ש היטב.

גילוי מילתא בעלמא למדים מקודם מתן תורה

ועוד ראיתי להפוסקים שכתבו, דהא דאמרינן אין למדים מקודם מתן תורה הוא דווקא דין, אולם גילוי מילתא למדין מקודם מתן תורה, דהא בכמה מקומות מצינו גילוי מילתא בעלמא הוא, ולכך היכן דכל הלימוד הוא רק לגילוי מילתא ילפינן נמי מקודם מתן תורה.

היכא דכתיב בלשון ציווי למדין מקודם מתן תורה

ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' ס"ג), הביא מה שכתב בספר **טל חיים,** דהא כל טעמא דאין למדין מקודם מתן תורה הוא דאמרינן **נתנה תורה ונתחדשה הלכה,** דלכך היכא דכתיבא בלשון ציווי למדין מקודם מתן תורה, ונתקשה המנחת אלעזר בזה טובא, דהא מלא שבוע זאת דציווי הוא, וכי נימא דכיון דלבן אמרה בלשון ציווי נלמד מזה דאין מערבין שמחה בשמחה, הא קודם מתן תורה הוא, ומה לנו אם לבן ציווה כן, ורק אם ה' ציוה והיה קודם מתן תורה, בזה יש לחלק ולומר שמה שהיה בציווי קודם מתן תורה ליכא בה דין דאין למדים מקודם מתן תורה.

כשהוא מטעם סכנה הוא נלמד מקודם מתן תורה

ולכך רצה לומר, דהיכא דהדין שנאסר הוא משום סכנה, הרי דבכהאי גוונא למדין מקודם מתן תורה, ולכך ביהודה דחשש בקטלנית והיאך נשאה ולא חשש לזה יעו"ש היטב.